

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIIY-INNOVATION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA NEYROPEDAGOGIK YONDASHUVLARNI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI

Qurbonova Maftuna Faxriddinovna
Alfraganus universiteti, (DSc)

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada boshlang‘ich ta’lim jarayonida neyropedagogik yondashuvlarni joriy etishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Tadqiqotda o‘quvchilarning kognitiv, emotsional va psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, neyropedagogika asosida ta’lim jarayonini individuallashtirish, o‘quvchilarning kreativ va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda raqamli texnologiyalar orqali o‘qitish jarayonini takomillashtirish imkoniyatlari ochib berilgan. Ishda boshlang‘ich ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlarni joriy etish istiqbollari va ularning pedagogik samaradorligi ilmiy asoslangan.

Kalit so‘zlar: neyropedagogika, boshlang‘ich ta’lim, kognitiv rivojlanish, ta’lim samaradorligi, innovatsion yondashuv, raqamli texnologiyalar, individual yondashuv, kreativ fikrlash, pedagogik texnologiya, o‘quv jarayoni.

ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ НЕЙРОПЕДАГОГИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Курбонова Мафтуна Фахриддиновна
Университет Alfraganus, (DSc)

Аннотация

В статье рассматриваются теоретические и практические основы внедрения нейропедагогических подходов в начальном образовании. Анализируются вопросы повышения эффективности обучения с учетом когнитивных, эмоциональных и психофизиологических особенностей учащихся. Освещаются возможности индивидуализации образовательного процесса, развития креативного и самостоятельного мышления учащихся, а также совершенствования обучения с использованием цифровых технологий. Обосновываются перспективы внедрения инновационных подходов в систему начального образования и их педагогическая эффективность.

Ключевые слова: нейропедагогика, начальное образование, когнитивное развитие, эффективность обучения, инновационный подход, цифровые технологии, индивидуальный подход, креативное мышление, педагогическая технология, образовательный процесс.

PROSPECTS FOR IMPLEMENTING NEUROPEDAGOGICAL APPROACHES IN PRIMARY EDUCATION

Qurbonova Maftuna Fakhriddinovna
Alfraganus University, (DSc)

Abstract

This article examines the theoretical and practical foundations of implementing neuropedagogical approaches in primary education. It analyzes ways to enhance learning effectiveness by considering students' cognitive, emotional, and psychophysiological characteristics. The study highlights opportunities for individualizing the educational process,

developing creative and independent thinking skills, and improving teaching through digital technologies. It also substantiates the prospects and pedagogical effectiveness of introducing innovative approaches into the primary education system.

Keywords: neuropedagogy, primary education, cognitive development, learning effectiveness, innovative approach, digital technologies, individual approach, creative thinking, pedagogical technology, educational process.

Zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich ta'lim bosqichi shaxsning intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu bois ushbu bosqichda o'quvchilarning individual psixofiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda samarali ta'lim jarayonini tashkil etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda pedagogika va neyrofanlar integratsiyasi natijasida shakllangan neyropedagogika yo'nalishi ta'lim jarayonini inson miyasi faoliyati, kognitiv jarayonlar hamda o'rganish mexanizmlariga asoslangan holda tashkil etish imkonini bermoqda. Bu esa boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilimlarni qabul qilish, qayta ishlash va mustahkamlash jarayonlarini yanada samarali boshqarishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich ta'limda neyropedagogik yondashuvlarni joriy etish o'quvchilarning diqqat, xotira, tafakkur va tasavvur kabi kognitiv jarayonlarini rivojlantirish bilan birga, ularning emotsional holatini barqarorlashtirish, motivatsiyasini oshirish va o'quv faoliyatiga ijobiy munosabatini shakllantirishga yordam beradi. Ayniqsa, turli o'quvchilarning o'ziga xos o'rganish uslublari va neyropsixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda differensial hamda individual yondashuvlarni qo'llash ta'lim sifatini oshirishning muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda [1]. Shu jihatdan, neyropedagogika boshlang'ich ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirishning ilmiy-metodologik asosi sifatida qaraladi.

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi neyropedagogik yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Interaktiv platformalar, adaptiv o'quv dasturlari va sun'iy intellekt asosidagi tizimlar yordamida o'quvchilarning bilim olish jarayonini monitoring qilish, ularning individual rivojlanish dinamikasini aniqlash va shunga mos ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish mumkin. Bu esa boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirish bilan birga, ta'lim jarayonini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, boshlang'ich ta'lim tizimida neyropedagogik yondashuvlarni joriy etish pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirishni ham talab etadi. O'qituvchilarning neyropsixologik bilimlarga ega bo'lishi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llay olishi hamda o'quvchilarning individual rivojlanish xususiyatlarini to'g'ri baholay bilishi muhim ahamiyatga ega. Bu esa pedagogik ta'lim tizimini ham yangicha yondashuvlar asosida takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Boshlang'ich ta'limda neyropedagogik yondashuvlarni joriy etish ta'lim samaradorligini oshirish, o'quvchilarning kognitiv va ijodiy salohiyatini rivojlantirish hamda ta'lim jarayonini individuallashtirishga xizmat qiluvchi muhim innovatsion yo'nalish hisoblanadi [2]. Mazkur yondashuvni ilmiy asosda o'rganish va amaliyotga tatbiq etish istiqbollari ta'lim tizimini yanada rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur yondashuvning ilmiy-metodologik asosini tashkil etuvchi neyropedagogika ta'lim jarayonini inson miya faoliyati bilan uzviy bog'liq holda o'rganadigan yangi integrativ ilmiy yo'nalish hisoblanadi. Ushbu soha pedagogika, nevrologiya va psixologiya fanlarining tutashgan nuqtasida shakllanib, o'quv jarayonida miyaning ishlash mexanizmlarini chuqur anglash imkonini beradi. Shu jihatdan neyropedagogika ta'lim oluvchilarning bilimni qabul qilish, qayta ishlash va mustahkamlash jarayonlarini ilmiy asosda izohlashga xizmat qiladi.

Neyropedagogikaning asosiy maqsadi ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning individual kognitiv va psixofiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda ularning o'quv faoliyatini optimallashtirishdan iboratdir. Bu esa boshlang'ich ta'limda ayniqsa

muhim bo'lib, o'quvchilarning yosh va individual rivojlanish xususiyatlariga mos pedagogik yondashuvlarni tanlash imkonini beradi. Natijada ta'lim jarayonida differensial va individual yondashuvlar kuchayadi, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi va o'quv motivatsiyasi ortadi.

Boshlang'ich ta'limda neyropedagogik yondashuvlarni joriy etish istiqbollari nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki o'quvchilarning intellektual, emotsional va ijodiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-amaliy yo'nalish sifatida namoyon bo'ladi [4].

Neyropedagogik yondashuvning muhim jihatlaridan biri shundaki, u ta'lim jarayonini o'quvchilarning individual neyrofizilogik xususiyatlariga moslashtirish imkonini beradi. Bunday yondashuv orqali har bir o'quvchining bilimni qabul qilish va o'zlashtirish darajasi hisobga olinadi, natijada ta'lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Shuningdek, neyropedagogika o'qitish metodlarini takomillashtirishga xizmat qilib, pedagoglarga o'quv jarayonini yanada samarali tashkil etish imkonini beradi. Jumladan, vizual, audial va kinestetik usullarni uyg'unlashtirish orqali har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish uslubiga mos keladigan ta'limni yo'lga qo'yish mumkin.

Bundan tashqari, mazkur yondashuv o'quvchilarning nafaqat intellektual, balki emotsional va ijtimoiy rivojlanishini ham qo'llab-quvvatlaydi. O'quvchilar o'z his-tuyg'ularini anglash, boshqalar bilan samarali muloqot qilish va ijtimoiy muhitda faol ishtirok etish ko'nikmalarini shakllantiradilar. Shu bilan birga, neyropedagogika o'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash va ularni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida neyropedagogikaning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ta'lim jarayonida faqat bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki o'quvchilarning miyasi qanday faoliyat yuritishini tushunish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish uslubi va individual xususiyatlarini hisobga olish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Neyropedagogika sohasining yetakchi tadqiqotchilaridan biri Devid A. Sousa ta'lim jarayonini miyaning ishlash mexanizmlari asosida tashkil etish o'qituvchilarga o'z faoliyatini yanada samarali olib borish imkonini berishini ta'kidlaydi. Xuddi shuningdek, Patrisiya Vulf ham ta'lim jarayoni bevosita miya faoliyatiga asoslanishi lozimligini qayd etib, neyropedagogika orqali o'quvchilarning ehtiyojlarini chuqurroq anglash mumkinligini e'tirof etadi.

Neyropedagogikaning afzalliklari ta'lim jarayoni sifatini oshirishga, o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olishga va ularning emotsional rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Ushbu soha zamonaviy ta'lim tizimida zaruriy ahamiyatga ega bo'lib, kelajakda ta'lim sifatini yanada oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Shu nuqtayi nazardan qaraganda, neyropedagogik yondashuvlarni ta'lim tizimiga keng joriy etish o'qitishning sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida bu yondashuv o'quvchilarning asosiy kognitiv jarayonlari — diqqat, xotira, tafakkur va nutq rivojlanishini ilmiy asosda qo'llab-quvvatlash imkonini beradi. Natijada o'quvchilar bilimlarni faqat eslab qolish emas, balki ularni anglash, tahlil qilish va amaliyotda qo'llash ko'nikmalariga ega bo'ladilar.

Bundan tashqari, neyropedagogika asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarda o'rganishga nisbatan ijobiy motivatsiyani shakllantiradi. Chunki ta'lim jarayoni ularning psixologik holati, qiziqishlari va ehtiyojlariga mos ravishda tashkil etiladi. Bu esa o'quvchilarning darslarda faol ishtirok etishini ta'minlaydi hamda o'zlashtirish darajasini oshiradi. Shu bilan birga, o'qituvchilarning pedagogik faoliyatida refleksiv yondashuvni rivojlantirishga ham zamin yaratadi, ya'ni ular o'z darslarini tahlil qilish, takomillashtirish va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Neyropedagogik yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etishda zamonaviy raqamli texnologiyalar alohida ahamiyat kasb etadi. Adaptiv o'quv platformalari, sun'iy intellekt asosidagi dasturlar hamda interaktiv vositalar orqali o'quvchilarning bilim darajasi, o'rganish sur'ati va

individual xususiyatlarini aniqlash hamda ularga mos ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish mumkin. Bu esa ta'lim jarayonining shaxsga yo'naltirilganligini ta'minlaydi va uning samaradorligini oshiradi.

Neyropedagogik yondashuvlarni muvaffaqiyatli joriy etish o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligiga bevosita bog'liqdir. Pedagoglar nafaqat o'z fanini mukammal bilishi, balki neyropsixologik bilimlarga ega bo'lishi, o'quvchilarning kognitiv va emotsional holatini to'g'ri baholay olishi zarur. Bu esa pedagogik ta'lim tizimida ham yangicha yondashuvlarni joriy etish, ya'ni o'qituvchilarni neyropedagogik kompetensiyalar bilan qurollantirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Neyropedagogika zamonaviy ta'limning innovatsion yo'nalishi sifatida o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash, ta'lim jarayonini individuallashtirish va uning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuvni ilmiy asosda chuqur o'rganish va amaliyotga keng tatbiq etish kelajakda ta'lim tizimini yanada takomillashtirishning muhim omillaridan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. PIRLS 2021 Assessment Framework. – Boston College: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2019.
2. Mullis I. V. S., Martin M. O. PIRLS 2021 International Results in Reading. – TIMSS & PIRLS International Study Center, 2022.
3. OECD.PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do. – Paris: OECD Publishing, 2019.
4. Sousa D. A. How the Brain Learns. – Thousand Oaks, CA: Corwin Press, 2017.
5. Wolfe P. Brain Matters: Translating Research into Classroom Practice. – Alexandria, VA: ASCD, 2010.
6. Qosimov K., Yo'ldoshev J. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.